

Turizmus és fenntarthatóság Magyarországon

Molnár Zsuzsa

Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma,
Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar,
Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok
Doktori Iskola, Debrecen
molnar.zsuzsa@vipmail.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A fenntartható fejlődés évek óta divatos fogalomnak számít a fejlesztéssel foglalkozók körében. Gyakorlati megvalósítása számos nehézségbe ütközik, hiszen a gazdasági, társadalmi és ökológiai rendszerek túlságosan összetettek ahhoz, hogy egy-egy fejlesztésnél teljes bizonyossággal megjósolhassuk a következményeket. A fenntarthatósági kritériumok szem előtt tartása ezért is elengedhetetlen feltétele a felelősségteljes tervezésnek.

A turizmus egyike a világ dinamikusan fejlődő gazdasági ágazatainak, de ennek a dinamikus fejlődésnek köszönhetően számos negatív következménnyel is szembesülnünk kell. A globalizációval a turizmus lehetőségei kibővültek, a modern közlekedésnek köszönhetően pedig olyan területek váltak elérhetővé melyekről sokáig nem is álmodhattunk, miközben például a megnövekedett légitforgalom jelentős környezeti károkat okoz.

Napjaink rohanó világában felértékelődött az érintetlen természet, a zajmentes környezet ugyanígy, mint a tiszta levegő, vagy a hagyományos vidéki életforma. A kereslet növekedésével és a turizmus tömegessé válásával ezek az értékek sérülnek, sőt rövid időn belül el is tűnhetnek. A turizmus területén különösen fontos tehát, hogy a kínálatot jól megfontolt tervezéssel és a fenntarthatóság figyelembevételével alakítsuk ki.

A fenntartható turizmusfejlesztésre való törekvés számos országhoz hasonlóan Magyarországon is csak lassan nyer prioritást. A fogalom már évek óta szerepel a fejlesztési tervekben, gyakorlati megvalósítása azonban csak egy lassú folyamat részeként figyelhető meg. Az elkövetkezendő évek fejlesztéseit meghatározó tervekben szerencsére egyre többször foglalmazznak meg konkrét ötleteket, irányokat is a fenntarthatóság érdekében. Elmondható, hogy a fogalom bekerült a magyar köztudatba, ami azért is öröndetes, mert a turisztikai fejlesztések egyik forrását jelentő uniós pénzek elérésének egyik feltétele, hogy a fenntarthatósági elveket minden esetben szem előtt tartsák a fejlesztők.

Jelen munkámban megpróbálom feltárni Magyarország turizmusának helyzetét a fenntarthatóság figyelembe vételével. Megvizsgálom, hogy a turizmus fenntarthatóságának indikátorai miként illeszkednek a fenntartható fejlődés indikátorainak körébe, valamint hogy a fenntartható turizmus céljainak mérése miként lehetséges.

Kulcsszavak: fenntartható turizmus, ökoturizmus, felelős turisták, fenntartható turizmusfejlesztés mutatói

SUMMARY

Sustainable development is a very popular conception since many years. In practice there could be many difficulties.

Economic, social and ecological systems are too complex to see all the consequences clearly. After all, sustainable criteria are indispensable for responsible planning.

Tourism is one of the world's dynamically developing economic sectors. But according to this development, we have to confront with a lot of negative effects, like air pollution, or mass. With globalization, the opportunities for tourism increase: thanks to modern transport, places which were too far to be accessible before are now able to be reached. But there are consequences to this expansion. Unfortunately, growth e.g. in air transport causes considerable environmental damage.

In today's fast-paced world, the sanctity of nature, a sound-proof environment, clean air and rural life have become increasingly important. With the growth of demand and tourism globalized, these values can damage or disappear in a short time. So, in tourism, it is vital to project development plans with sustainable principles.

Just as other countries, in Hungary, the development of sustainable tourism is slowly becoming a priority. Fortunately, in plans for the next few years, there appear more concrete ideas on ways to make sustainable tourism grow.

In my study, I assess Hungary's position in sustainable tourism, examining how sustainable tourism indicators fit in sustainable development indicators and how can we measure aims of sustainable tourism.

Keywords: sustainable tourism, ecotourism, responsible tourists, indicators of sustainable tourism development

BEVEZETÉS

A fenntartható turizmus (sustainable tourism) koncepciója először Jost Krippendorf (1987) „The Holiday Makers” című művében fogalmazódott meg, de valójában a Brundtland-jelentést (WCED, 1988) követően figyelhető csak meg a fejlődés és a turizmus kölcsönhatásának mélyebb vizsgálata a turisztikai szakirodalomban. Bár a számos megközelítés több ponton is eltér egymástól, mégis alapvetően a Brundtland-jelentés fogalom meghatározására épülnek. Közös bennük, hogy elismerik a mára elfogadottá vált három pilléres megközelítésben kiemelt gazdasági, társadalmi és ökológiai környezet vizsgálatának jelentőségét.

A Brundtland-jelentésnek és a Rióban elfogadott Agenda 21 programnak (UNCED, 1993) köszönhetően meghatározásra került a fenntartható turizmus fogalma, és lefektetésre kerültek általános feltételei is.

A FENNTARTHATÓ TURIZMUS INDIKÁTOR-RENDSZERE

A turizmus fenntarthatóságával kapcsolatos indikátorrendszer kidolgozása már régóta foglalkoztatja a szakembereket. Le kell azonban szögeznünk, hogy a turizmus fenntarthatósága nem választható külön a fenntartható fejlődéstől, hiszen a fenntartható fejlődés definíciója a turizmusra éppúgy vonatkozik, mint a nemzetgazdaság többi ágazatára. Ahogy azt Göteborgban az Európai Tanács megállapította, a fenntartható fejlődés eléréséhez „a gazdasági teljesítménynek összhangban kell lennie a természeti erőforrások fenntartható felhasználásával, a hulladékkezelés szintjével, a biológiai sokféleség fenntartásával, az ökoszisztémák megőrzésével és sivatagosodás elkerülésével” (European Council, 2001).

Tudomásul kell vennünk tehát, hogy a fenntarthatóság indikátorai nem olyanok, mint a hagyományos mutatók, hiszen előtérbe helyezik a gazdasági, környezeti és társadalmi oldal kapcsolatrendszerét, és az egyik dimenzióban bekövetkezett változást nem kezelik függetlenül a másik két dimenziótól (UN, 2004). Ugyanígy nem választható el a nemzetgazdasági szinten mérhető fenntarthatóság az ágazati szinten mérhető turisztikai fenntarthatóságtól.

A nemzetgazdasági szinten felállítható fenntartható fejlődésre vonatkozó indikátorok nagy része közvetve vagy közvetlenül kapcsolatba hozható a turizmussal is. A nemzeti szintű indikátoroknak azonban van egy nagy hátránya, hiszen az éves kimutatásoknak köszönhetően esetleg nem hívja fel időben a figyelmet a jelentkező problémákra, és így nem tud segítséget nyújtani annak felismerésében, hogy milyen lépések szükségesek a megoldás érdekében (Sustainable Measures, 2000).

A fenntarthatóság mérése minden esetre komoly fejtörést okoz a szakembereknek, a lehetséges mutatók ugyanis nem csak objektív, hanem szubjektív elemeket is tartalmazhatnak. Mivel a nemzetközi szervezetek többsége a kvantitatív mutatókat részesíti előnyben, amellet, hogy elismeri, hogy a fenntartható fejlődés mutatói nem minden esetben számszerűsíthetők, a továbbiakban csak a számszerűsíthető, objektív alapokon nyugvó mutatókat mutatom be.

A fenntarthatóság mérését szolgáló indikátorokat meghatározzák a nemzetközi és uniós elvárások, előírások, valamint a fenntarthatósággal kapcsolatos kutatások előrehaladtával a lehetséges mérési módszerekre vonatkozó divatos irányzatok (1. ábra). A fenntartható fejlődés indikátorainak egy része kapcsolatba hozható a turizmussal is, így vizsgálatuk véleményem szerint elengedhetetlen a turizmus fenntarthatóságának vizsgálatánál. A turizmus indikátorainak másik részét az ágazatspecifikus indikátorok alkotják. Regionális vagy helyi szinten viszont lehetnek olyan speciális turisztikai mutatók, amelyeket nem célravezető vizsgálni.

1. ábra: A fenntarthatóság indikátorainak rendszere a turizmus szempontjából

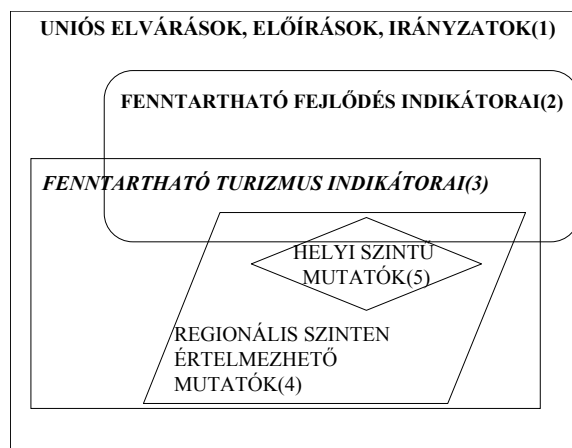

Figure 1: System of the sustainable development indicators from the view of tourism

Demands, rules and trends of the EU(1), indicators of sustainable development(2), indicators of the sustainable tourism(3), regional indicators(4), local indicators(5)

A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS TURIZMUSNÁL FIGYELEMBE VEHETŐ INDIKÁTORAI

Az EU-ra érvényes fenntartható fejlődés stratégiát 2001-ben Göteborgban fogadta el, majd 2006-ban újította meg az Európai Bizottság (European Council, 2001, 2006). A fenntarthatóság mérésének igénye azonban régebbre nyúlik vissza. Az ENSZ Fenntartható fejlődés Bizottsága 1996-ban egy 134 mutatóból álló listára tett javaslatot az Agenda 21 célkitűzései alapján. A javasolt mutatók több országban is tesztelésre kerültek, majd az ENSZ kiadta a tesztelés végeredményeként 59 mutatóra szűkített rendszerét. 2001-ben az Eurostat ezt fejeltte meg egy 63 indikátort felsorakoztató kiadvánnyal.

A kiadvány megjelenésének évében a Statisztikai Programbizottság egy munkacsoportot hozott létre az európai statisztikai rendszerbe illeszkedő fenntartható fejlődés indikátorkészlet kidolgozására. Az elkészült indikátorkészlet 155 mutatót tartalmaz, amelyből 34 jelenleg nem állítható elő, 11-et pedig közelítő mutatóval helyettesítettek (KSH, 2007a). Az indikátorok tíz témakörben mutatják be a fenntartható fejlődés állapotát, melyet az alábbiakban részletesen is bemutatok, leszűkítve a mutatók körét a turizmus szempontjából figyelembe vehető indikátorokra. Az előirányzott tíz témakörből a KSH csak nyolcat alkalmaz, a jó kormányzás és a globális partnerség témakörével egyelőre nem foglalkozik.

Gazdasági fejlődés

Az előirányzott témakörök közül az első, és a turizmus szempontjából ez tartalmazza a legtöbb használható indikátort.

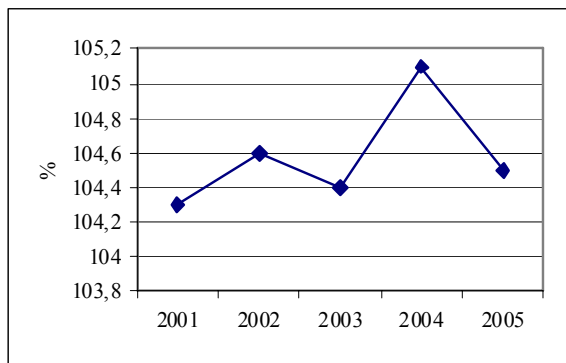
A gazdasági fejlődés indikátorai tulajdonképpen a fenntartható fejlődés gazdasági dimenzióját jelentik.

• **GDP növekedési üteme:**

Mérése az egy főre jutó GDP növekedési rátájával történik. A gazdaság dinamizmusáról, versenyképességéről, valamint az új munkahelyek megteremtésének lehetőségéről ad tájékoztatást. Kiszámítása változatlan áron történik, így csak a volumenváltozást mutatja (KSH, 2007a).

Ha a ráta értéke magas, a társadalom további gazdasági erőforrásokat teremthet a gazdasági szükséglete kielégítésére. A növekedés természetesen problémákat is felvet, hiszen a növekvő termelés komoly környezetszennyezéshez vagy egészségügyi problémákhoz vezethet. Értéke Magyarországon némi ingadozástól eltekintve átlagosan 104,4% körül mozog (2. ábra).

2. ábra: Az egy főre jutó GDP volumenindexei, 2001-2005 (előző év=100%)

Megjegyzés: a GDP 2000. évi áron számolva(1)

Forrás: KSH, 2007a(2)

Figure 2: Volume indicates of the per capita GDP, 2001-2005 (previous year=100%)

Note: GDP is calculated at 2000 prices(1), source(2)

• **Beruházások:**

Megmutatja, hogy a GDP mekkora részét fordítják bruttó beruházásokra. A beruházások közvetlen hatással vannak a potenciális növekedési rátára is. Sajnos a magyarországi adatok a beruházások visszaszorulását mutatják (3. ábra).

A turizmus szempontjából érdekes lehet a turisztikai beruházások arányát is megvizsgálni a GDP %-ában (4. ábra).

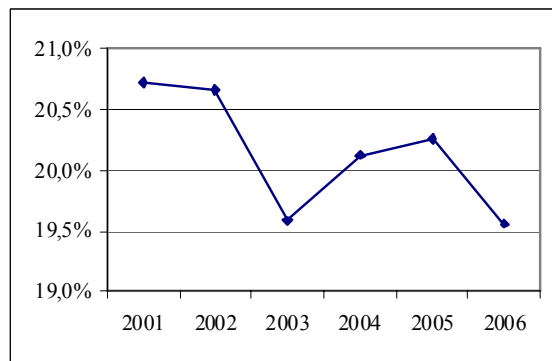
Megfigyelhető a turisztikai beruházások visszaesése, amely kedvezőtlenül hathat a szektorra.

• **Fogyasztási ráta:**

Az összes fogyasztási kiadás folyó áron számolt arányát jelenti a GDP százalékában. Tulajdonképpen a fogyasztók általános gazdasági helyzetével és saját gazdasági helyzetükkel kapcsolatos várakozásait jelzi. Visszaesésének rengeteg oka lehet, magas aránya azonban utalhat arra, hogy a jövedelmek alacsony szintje nem teszi lehetővé a megtakarítást vagy a beruházást. A turizmus szempontjából a fogyasztási ráta magas aránya hátrányos is lehet, hiszen a turizmus fogyasztása jellemzően a megtakarítások terhére történik. Magyarországon ez

az arány egy átmeneti visszaesést követően folyamatosan nő (5. ábra).

3. ábra: Beruházások aránya a nemzetgazdaságban a GDP százalékában

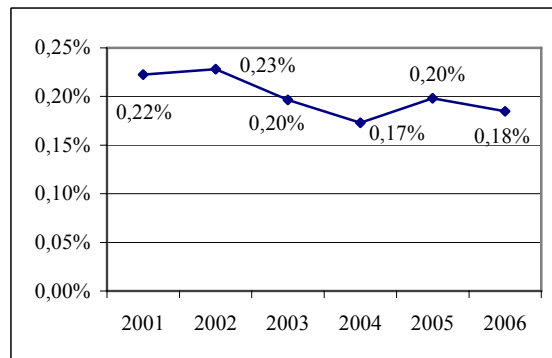

Forrás: KSH, 2007a(1)

Figure 3: Investments as percentage of GDP

Source(1)

4. ábra: A turisztikai beruházások aránya a nemzetgazdaságban GDP százalékában

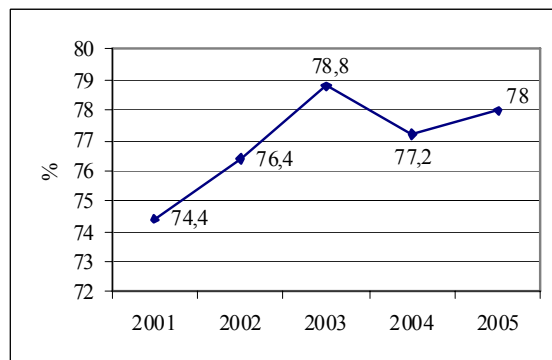

Forrás: KSH, 2007b(1)

Figure 4: Touristic investments as percentage of GDP

Source(1)

5. ábra: A végső fogyasztás aránya a GDP százalékában Magyarországon

Megjegyzés: A GDP 2000. évi áron számolva(1)

Forrás: KSH, 2007a(2)

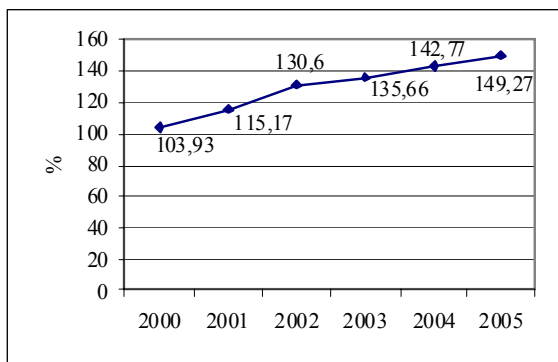
Figure 5: Actual final consumption as percentage of GDP in Hungary

Note: GDP is calculated at 2000 prices(1), source(2)

• Nemzetközi árversenyképességi index:

Reál effektív árfolyamot jelent, mely az ország elsődleges nemzetközi piaci versenytársakhoz viszonyított ár- és költségversenyképességét mutatja. Az index növekedése a versenyképesség visszaesését jelzi (KSH, 2007a). Magyarországon a nemzetközi versenyképesség folyamatos romlása figyelhető meg, ami a többi nemzetgazdasági ágazathoz hasonlóan a turizmust is kedvezőtlenül érinti (6. ábra).

6. ábra: A nemzetközi árversenyképességi index (1999=100%)

Forrás: KSH, 2007a(1)

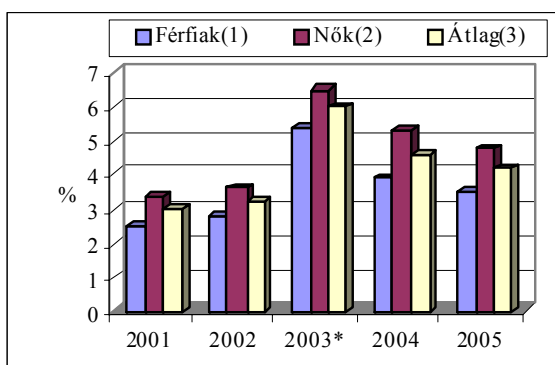
Figure 6: Index of international price competitiveness (1999=100%)

Source(1)

• Élethosszig tartó tanulás:

A fenntartható fejlődés egyik fontos szegmense, a versenyképes, tudásalapú gazdaság alapeleme. Segítségével alkalmazkodóbbá, nyitottabbá válhatunk. Az Európa Tanács 2001 évi célkitűzése alapján 2010-re a felnőtt, munkaképes korú lakosságnak (25-64 évesek) el kéne érnie a 12,5%-os arányt (European Council, 2001). Nálunk viszont, mint azt a 7. ábra is mutatja, az élethosszig tartó tanulás értéke meg se közelíti a célul kitűzött számot.

7. ábra: Az oktatásban vagy képzésben résztvevők aránya a 25-64 éves korosztályban (%)

*Törés az idősorban(4)

Forrás: KSH, 2007a(5)

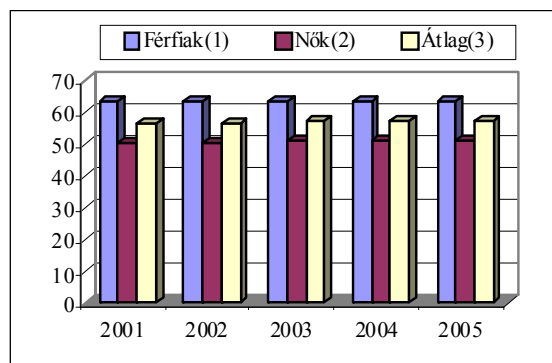
Figure 7: Rate of population aged 25-64 participating in education or training (%)

Males(1), females(2), average(3), break in the time series(4), source(5)

• Foglalkoztatottság:

A 15 és 64 év közötti foglalkoztatottak ugyanezen korcsoport teljes népességének hányadosaként képezik a mutatót. Az uniós szakpolitikák között kiemelten szerepel, a lisszaboni stratégia pedig a teljes foglalkoztatottság szintjének elérését tűzte ki célul. Ettől a kívánt szinttől sajnos nagyon távol állunk, hiszen mind a férfiak, mind a nők foglalkoztatottsága messze elmarad ettől (8. ábra), sőt a nők foglalkoztatottsága majdnem a fele az előirányoztnak.

8. ábra: A foglalkoztatás szintje, %

Forrás: KSH, 2007a(4)

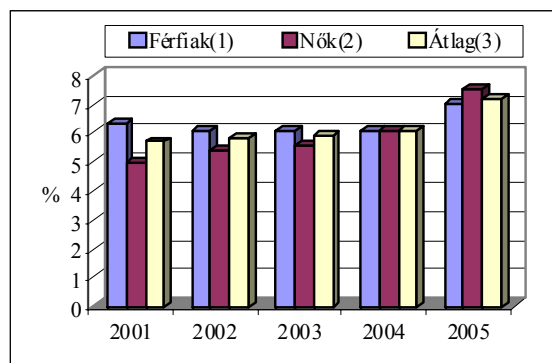
Figure 8: Total employment rate

Males(1), females(2), average(3), source(4)

• Munkanélküliség:

A 15-74 évesek körében mutatja a munkanélküliek számát a munkaerő százalékában. A foglalkoztatottságnál is látott tendencia alapján a munkanélküliség területén is látszik, hogy 2001 óta folyamatos növekedést mutat (9. ábra)

9. ábra: Munkanélküliségi ráta nemek szerint

Forrás: KSH, 2007a(4)

Figure 9: Total unemployment rate by gender

Males(1), females(2), average(3), source(4)

Szegénység és társadalmi kirekesztettség

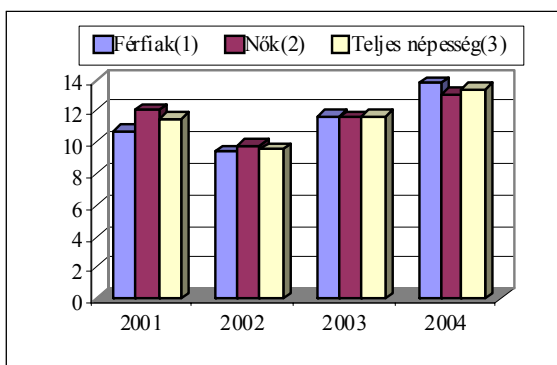
2001 óta a fenntartható fejlődési stratégia egyik alappilléreként tartják számon a társadalmi dimenziót (European Council, 2001). Mérése nem egyszerű, mindenképpen szükséges hozzá a szegénység

definiálása: „azok a személyek, családok és csoportok, amelyek erőforrásai olyannyira korlátozottak, hogy ezáltal nem élnek az adott tagállam minimálisan elfogadható életszínvonalán” (EU Council of Ministers, 1984).

• **Szegénységi arány:**

Cél a szegénység és a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem során elért eredmények mérése. Az indikátor azok arányát mutatja, akiknek a társadalmi juttatások utáni teljes OECD-2 alapján számolt nettó jövedelme a nemzeti medián jövedelem 60%-a alatt van. Sajnos ez a mutató sem mutat kedvező eredményt, hiszen egy kis megtorpanás után folytatódott a mutató növekedése (10. ábra).

10. ábra: Szegénységi arány társadalmi juttatások után

Forrás: KSH, 2007a(4)

Figure 10: Risk of poverty after social transfers
Males(1), females(2), total(3), source(4)

• **Jövedelemeloszlás:**

Az indikátor a jövedelemeloszlás egyenlőtlenségét méri. Minél magasabb az értéke, annál nagyobb a szakadék a legmagasabb és a legalacsonyabb jövedelmű rétegek között. A turizmus különösen érzékeny ezen a téren, hiszen a mutató értékének növekedése együtt járhat a turizmus hazai keresletének drasztikus visszaesésével. A hazai tendencia a rés növekedését mutatja (11. ábra).

• **Tartós munkanélküliség:**

A legalább 12 hónapja munkanélüliek arányát mutatja a munkaerőpiacon aktívak százalékában. Hazánkban egy éveig tartó folyamatos csökkenés után 2004-óta emelkedés figyelhető meg a ráta értékében (12. ábra).

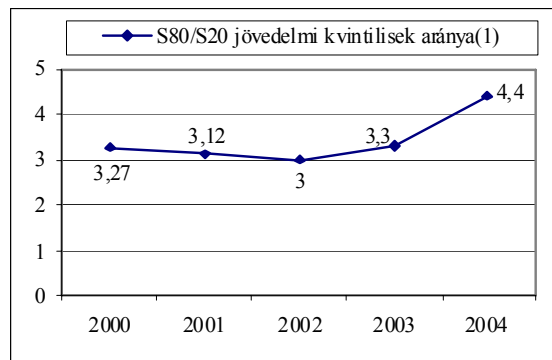
Öregedő társadalom

Európában, így Magyarországon is megfigyelhető a generációk közötti arányeltolódás, hiszen a középkorúak és idősek részaránya nő a fiatalokéhoz képest. Az öregedő társadalom okozta problémák leküzdésére átfogó stratégia szükséges, amely részeként az aktív öregség támogatását és a korai nyugdíjba vonulás visszaszorítását tűzték ki célul. Ez természetesen súlyos következményekkel járhat főleg a munkaerő piacon.

• **65 éves korban várható élettartam:**

A 65. életévüket betöltötték hátralévő éveinek átlagos számát mutatja. Tulajdonképpen az életkörülmények javulásáról adhat tájékoztatást. Magyarországon elmondható, hogy bár az eddig bemutatott indikátorok negatív tendenciát mutattak, a várható élettartam folyamatosan nő (13. ábra).

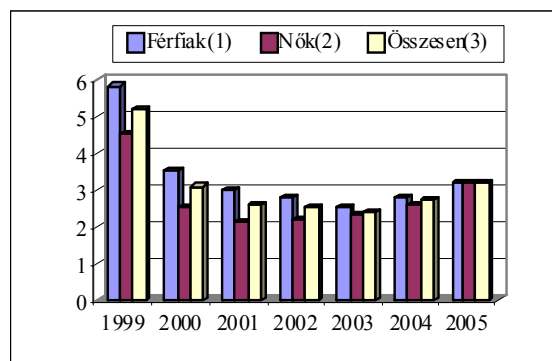
11. ábra: Jövedelemeloszlás

Forrás: KSH, 2007a(2)

Figure 11: Income distribution
Rate of income quintilists'(1), source(2)

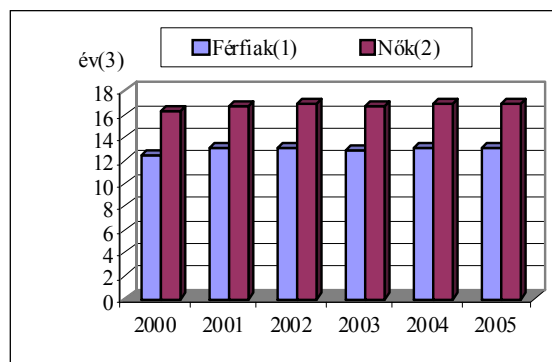
12. ábra: Tartós munkanélküliség

Forrás: KSH, 2007a(4)

Figure 12: Long-term unemployment
Males(1), females(2), total(3), source(4)

13. ábra: A 65 éves korban várható élettartam nemek szerint

Forrás: KSH, 2007a(4)

Figure 13: Life expectancy at age 65 by gender
Males(1), females(2), years(3) source(4)

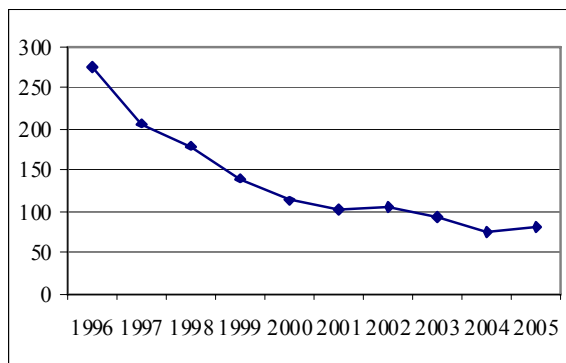
Egészség

A fenntartható fejlődési stratégia négy leginkább kiemelt területének egyike. Az itt felállított mutatók népegészségügyi szempontból fontos kérdéseket takarnak, a turizmussal viszont csak a szalmonellafertőzések száma hozható kapcsolatba.

- Szalmonellafertőzés:

A bejelentett új szalmonellás megbetegedések 100.000 lakosra jutó számát mutatja. Mint azt a 14. ábra mutatja, 1996 óta ugrásszerűen lecsökkent a megbetegedések száma.

14. ábra: A szalmonellafertőzések száma és aránya, 100.000 ezer lakosra

Forrás: KSH, 2007a(1)

Figure 14: Number and rate of salmonellosis
Source(1)

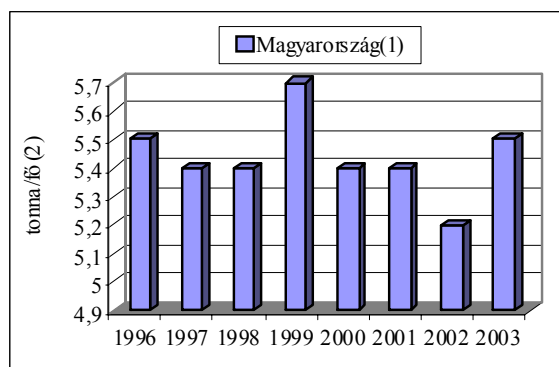
Éghajlatváltozás és energia

A fenntartható fejlődés megvalósítását nagy mértékben veszélyeztetheti az éghajlat változása. Az üvegházhatásért felelős gázok összehasonlíthatóságához a gázok globális felmelegedési képességét (GWP) használják, mely gázonként eltérő.

- Üvegházhatású gázok kibocsátása:

- Szén-dioxid-kibocsátás: antropogén forrásból származó összes szén-dioxid kibocsátásának az erdők szénmegkötésével csökkentett mennyisége. Értékei Magyarországon 5,38 tonna/fő körüli érték körül mozognak (15. ábra). Bár a szén-dioxid kibocsátásának jelentős részéért felelős erőművi kibocsátás némileg visszaesett, az ipar és a szállítás területén növekedés figyelhető meg.
- Metánkibocsátás: kizárólag az antropogén forrásból származó összes kibocsátást tartalmazza. Globális felmelegítési képessége huszonegyszerese a szén-dioxidénak. A Magyarországon keletkező metánkibocsátás csaknem fele a hulladékkezelés során keletkezik. Értéke 2001-óta csökken (16. ábra).

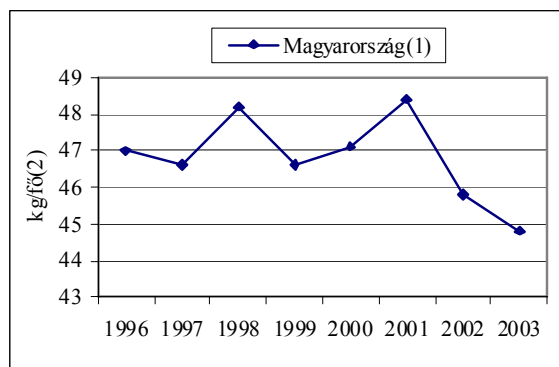
15. ábra: Egy főre jutó szén-dioxid-kibocsátás

Forrás: KSH, 2007a(3)

Figure 15: Emission of carbon dioxide per capita
Hungary(1), tonn/capita(2), source(3)

16. ábra: 1 főre eső metánkibocsátás

Forrás: KSH, 2007a(3)

Figure 16: Emission of methane per capita
Hungary(1), kg/capita(2), source(3)

- Megújuló energiaforrások:

Szerepük világszerte egyre inkább felértékelődik. Részarányuk hazánk primer energiafelhasználásában 2005-ben elérte a 3,9%-ot (KSH, 2007a).

Termelési és fogyasztási szokások

Elengedhetetlen, hogy a fenntartható fejlődés érdekében előtérbe helyezzük a hatékonyabb erőforrás-kihasználást, a környezetbarát termékek előállítását és a környezettudatos gondolkodást.

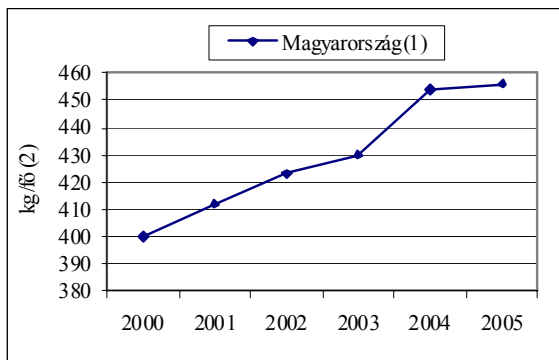
- Savasodást előidéző és ózonképző anyagok kibocsátása:

A turizmus szempontjából a közúti közlekedés jelentős kibocsátása miatt a nitrogén-oxidok kibocsátása vizsgálandó. Hazánkban 1998 óta kibocsátása csökkent (KSH, 2007a).

• **Összegyűjtött települési hulladék:**

A hulladékkezelés a fenntartható fejlődési stratégia fontos eleme, hiszen a környezetszennyezés egyik forrása. A mutató az önkormányzatok által-, vagy megbízásából összegyűjtött és a hulladékgazdálkodási rendszerben kezelt hulladék mennyiségét mutatja. Jelentőségét az is mutatja, hogy a fokozott fogyasztásnak köszönhetően az összegyűjtött települési hulladék mennyisége hazánkban is folyamatosan nő, mint azt a 17. ábra is jól mutatja.

17. ábra: Összegyűjtött települési hulladék

Megjegyzés: 2003-ig az adatok az elszállított szilárd települési hulladék mennyiségére vonatkoznak, 2004-től a keletkezett mennyiséget mutatják. Az adatokat 2004-től a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium gyűjti(3)

Forrás: KSH, 2007a(4)

Figure 17: Municipal waste collected

Hungary(1), kg/capita(2), note: until 2003 data refer to the amount of municipal waste collected, for 2004 data refer to the amount of municipal waste generated. From 2004 data are collected by the Ministry of Environment and Water(3), source(4)

• **Ökológiai gazdálkodás:**

Leginkább az ökoturizmus és a falusi turizmus szempontjából lehet érdekes ez a mutató. Az ökológiai gazdálkodás a tradicionális, biológiai, illetve mechanikai módszerek alkalmazására épül, mely során mellőzi a környezetre és egészségre veszélyes anyagok, technológiák használatát. A mutató az ökológiai gazdálkodásba bevont területek mezőgazdasági területen belüli arányának alakulását mutatja. Magyarországon ezen a téren kedvező tendencia figyelhető meg, bár 2005-ben történt egy kis visszaesés (18. ábra).

Természeti erőforrások

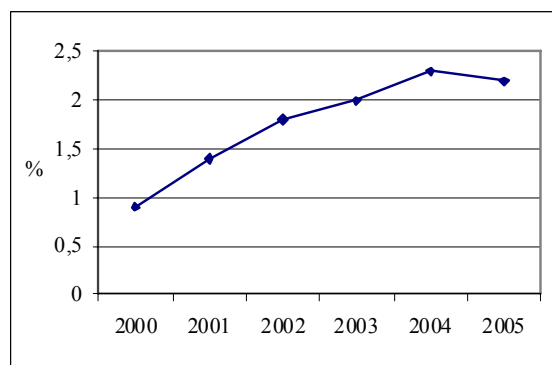
Egész életünk és gazdaságunk a természeti erőforrások felhasználására épül. Ezért különösen fontos feladat, hogy használatukkal ne veszélyeztessük az elkövetkezendő generációk szükségleteinek kielégését.

Az itt alkalmazott mutatók egy része, pl. települési szennyvíztisztítás vagy beépített területek aránya, becslésre épül, ezért itt külön nem kerülnek kiemelésre.

• **Felszínalattivíz-kivétel:**

A fenntartható turizmus szempontjából különösen a gyógyturizmus kapcsán sarkalatos pont lehet. A fenntartható fejlődés indikátorai között az éves felszínalattivíz-kivételek összegét mérik a legalább 20 év alatt rendelkezésre álló készletek százalékában, amely lehetővé teszi a felszín alatti vízkészletek mennyiségi terhelésének mérését. Magyarországon a vízgazdálkodási terveknek és csökkenő ipari termelésnek, valamint a modernebb technológiáknak köszönhetően a rendelkezésre álló vízkészletek százalékában kifejezett víztermelés folyamatosan csökkent (19. ábra).

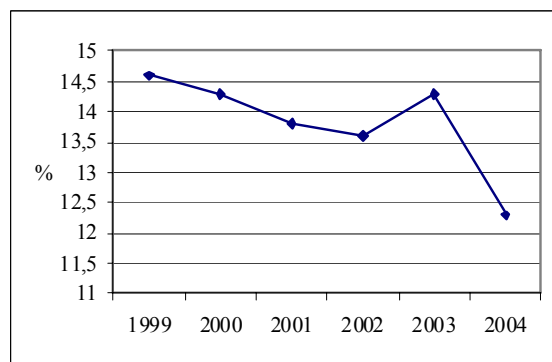
18. ábra: Az ökológiai gazdálkodásba bevont területek aránya

Forrás: KSH, 2007a(1)

Figure 18: Rate of organic farming area Source(1)

19. ábra: Felszín alatti vízkivételek a rendelkezésre álló felszín alatti vízkészletek százalékában

Forrás: KSH, 2007a(1)

Figure 19: Groundwater abstraction as a percentage of available groundwater resources Source(1)

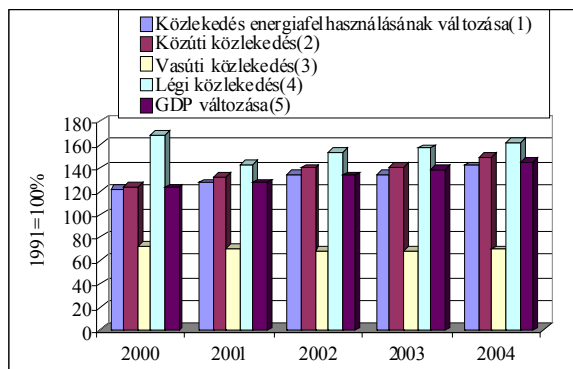
Közlekedés

A turizmus elválaszthatatlanul összefonódik a közlekedéssel, hiszen nincs olyan közlekedési eszköz, melyet a turizmus ne hasznosítana. Sajnos az egyre növekvő igénybevétel miatt a közlekedés okozta környezeti károk egy részéért a turizmus tehető felelőssé, de az így okozott károk összessége nehezen mérhető, ezért pontos adatok nem állnak rendelkezésre.

- A közlekedés energiaszükséglete:

Mivel jelenleg nem áll rendelkezésre megfelelő minőségű adatállomány a közúti, személygépjárművel történő személyszállítási teljesítményekre, a közlekedés energiaszükségletét helyettesítő mutatóként a közlekedési igények jellemzésére. A mutató a közlekedés során felhasznált energia mennyiségének változását a változatlan áron számolt GDP növekedésével összevetve mutatja be (KSH, 2007a). A mutató magyarországi alakulását a 20. ábra mutatja.

20. ábra: A közlekedés energiaszükséglete és a változatlan áron számolt GDP változása

Forrás: KSH, 2007a(6)

Figure 20: Trend in energy consumption by transport and GDP at constant price

Trend in energy consumption(1), road transport(2), rail transport(3), air transport(4), trend in GDP(5), source(6)

A FENNTARTHATÓ TURIZMUS INDIKÁTORAI

Amint azt a fenntartható fejlődés indikátorainál láthattuk, a mutatók egy része kapcsolatba hozható a turizmussal. A bemutatott indikátorok viszont messze nem nevezhetők elegendőnek a turizmus fenntarthatóságának méréséhez. Az egységes ágazat specifikus mutatók kialakítása és alkalmazása eddig több okból kifolyólag sem valósulhatott meg. Az eltérő statisztikai módszerek, a megfelelő adatok hiánya még napjainkban is komoly akadályt képezik a megfelelő indikátor rendszer kialakításának.

A témában több nemzetközi szervezet is (WTTC¹, WTO², Utazásszervezők Nemzetközi

Szövetsége³) publikálta eredményeit, egységes rendszert mégsem sikerült kialakítaniuk.

2005-ben a WTO és az UNEP (United Nations Environment Programme) a fenntartható turizmussal kapcsolatban 12 célt határozott meg (UNEP-WTO, 2005), melyek a következők:

1. Gazdasági megvalósíthatóság
2. Helyi jólét
3. Foglalkoztatás minősége
4. Szociális méltányosság
5. Megvalósuló látogatások
6. Helyi kontrol
7. Közösségi jólét
8. Kulturális gazdagság
9. Fizikai integritás
10. Biológiai diverzitás
11. Hatékony pihenés
12. Környezeti tisztaság

Ezt a 12 célt találjuk meg az EU Fenntartható Fejlődés Stratégiájában is (EU Sustainable Development Strategy), valamint az Európai Tanács által 2004-ben életre hívott Fenntartható Turizmus Csoport (TSG⁴) 2007-ben kiadott beszámolójában (Action for More Sustainable Tourism), ahol a gazdasági jólét, a szociális méltányosság és kohézió, valamint a környezet és kultúra védelmét határozták meg fő irányvonalaként. A három fő célt az alábbiak szerint további két-két részre osztották:

Gazdasági jólét:

- Turisztikai vállalkozások és desztinációk hosszú távú versenyképességének, megvalósíthatóságának és jólétének biztosítása.
- Gondoskodik a minőségi munkahelyekről, a minden munkavállalóra kiterjedő fair fizetésekről, és kerülje a diszkriminációt.

Szociális méltányosság és kohézió:

- A turizmuson keresztül növelje a helyi közösségek életminőségét és bevonja őket a tervezésbe.
 - Biztosítsa minden látogató biztonságos élményszerzését.
- ### Környezet és kultúra védelme:
- A turisztikai tevékenység során minimálisra szűkíteni a légszennyezést és a szűkös készletek használatát.
 - A kultúra, gazdaság és biodiverzitás fenntartása, erősítése, közreműködés a megőrzésükben.

A célok elérésének egyik feltétele a célok megvalósulásának mérhetősége, ezért a célokhoz különböző indikátorokat rendeltek, melyek közül néhány több cél teljesülésének együttes mérésére is alkalmas. Az előállított 50 mutatónak körülbelül harmada lelhető meg a hazai ágazati statisztikákban, a maradék vizsgálatára jelenleg nincs lehetőség.

KÖVETKEZTETÉSEK

A különböző szakmai világszervezetek évek óta fáradoznak egy egységes, mindenki által elfogadott indikátor rendszer megteremtésén.

¹ World Travel and Tourism Council

² World Travel Organization

³ International Federation of Tour Operators

⁴ Tourism Sustainability Group

A feladat nem könnyű, hiszen a fenntarthatóság témaköre összetett és bonyolult. Az ágazati szinten vizsgált fenntarthatóság nem választható teljesen külön a nemzetgazdasági szintű fenntarthatóságtól, mint ahogyan a nemzetgazdasági szinten vizsgált fenntarthatóság is csak a különböző területek részletes vizsgálatával valósulhat meg.

Minden mérés feltétele azonban, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű adat álljon rendelkezésre. Magyarországon jelenleg bár történtek előrelépések a fenntarthatóság mérésének tekintetében és az uniós pályázatok kapcsán az irányelvek betartását sokan szem előtt is tartják, egységes, a turizmus fenntarthatóságát minősítő vizsgálatot azonban a megfelelő adatok hiányában nem lehet végezni.

Az itt bemutatott megközelítés alapján már

alkotható egyfajta helyzetkép, amely természetesen csak sejteti Magyarország fenntartható fejlődéssel kapcsolatos helyzetét. Elmondható viszont, hogy a fent bemutatott indikátorok némelyike meglehetősen negatív képet fest, bár beszámolhatunk néhány pozitív változásról is.

Magának a turizmusnak az értékelhető helyzetképe azonban nem készíthető el, hiszen adathiány miatt olyan mutatók nem állíthatók elő Magyarországon, amelyek maximálisan befolyásolhatják a kialakítandó képet.

Bízom abban, hogy a közeljövőben az uniós útmutatásoknak megfelelő összetételű statisztikák állnak majd rendelkezésre, és az indikátorok vizsgálatán keresztül a jelenleginél kedvezőbb képet kaphatunk országunk turizmusáról.

IRODALOM

- Krippendorf, J. (1987): The Holiday Makers
- European Council (2000): Lisbon European Council. http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm
- European Council (2001): Stratégiai iránymutatás. hu.wikipedia.org/wiki/Eur%C3%B3pai_Tan%C3%A1cs
- European Council (2006): Renewed EU sustainable development strategy. http://ec.europa.eu/sustainable/docs/renewed_eu_sds_en.pdf
- KSH (2007a): A fenntartható fejlődés indikátorai Magyarországon. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
- KSH (2007b): Jelentés a turizmus 2006. évi teljesítményéről. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
- Sustainable Measures (2000): Characteristics of effective indicators. <http://www.sustainablemeasures.com/Sustainability/index.html>
- Tourism Sustainability Group (2007): Action for More Sustainable European Tourism. http://ec.europa.eu/enterprise/services/tourism/doc/tsg/TSG_Final_Report.pdf
- UN (2004): Indicators of Sustainable Development. <http://www.un.org/esa/sustdev/natlinfo/indicators/isd.htm>
- UNCED (1993): Feladatok a 21. századra (Az ENSZ Környezet és Fejlődés Világkonferencia dokumentumai). Föld Napja Alapítvány, Budapest.
- UNEP-WTO (2005): Making Tourism More Sustainable. A guide for Policy Makers. 18. o. <http://www.world-tourism.org/sustainable/publications.htm>
- WCED (1988): A fenntartható turizmus fejlesztése. Irányelvek a turizmus tervezőinek és szervezőinek. Geomédia, Budapest.